

[...]

NÁTHÁN

Elt hajdanán egy ember Keleten,
Volt annak egy páratlanul beces,
Kedves kéz adta ritka gyűrűje,
Száz színben tündökölt csodás opálja.
A gyűrűnek varázshatalma volt,
S ki bízott titkos erejében, Isten
S ember előtt kedvessé tette azt.
Nem csoda hát, ha sose húzta le
Az ujjáról, és úgy rendelkezett,
Hogy mindörökre házában maradjon.
Mégpedig így: mind közt legkedvesebb
Fiára hagyta a csodás gyűrűt,
S meghagyta, hogy majd aztán annak is
Legkedvesebb fiára szálljon át.
S a gyűrű jogán, bármilyen korú,
Mindig csak a legkedvesebb fiú
Legyen a ház feje és fejedelme.
Figyelsz-e, szultán?

SZALADIN

Figyelek! Tovább!

NÁTHÁN

Igy szállt apáról fiura a gyűrű,
S került egy apához végül, kinek
Egyként kezes volt mindhárom fia,
Nem tudta hát nem egyformán szeretni
Mindhármukat. Csak olykor tűnt neki
Majd ez, majd az, majd meg megint amaz
— Ha egyikük volt éppen csak vele,
S nem kellett hármuk közt megosztani
Túláradó szívét — a gyűrűre
Méltóbbnak, s ő eléggé gyenge volt
Odaigérni mindnek jámborul.
Nem is volt semmi baj. Hanem mikor
Halála elközelgett, az apa
Szorult helyzetbe jut. Megbánthat-e
Három fia közül kettőt, akik
Bíznak szavában? Most már mit tegyen?
Izen titokban egy aranyművesnek,
Csinálná meg két mását gyűrűjének

Költséget, fáradságot nem kimélve,
Csakhogy hajszádra éppolyan legyen,
Mint az a gyűrű. Íme, sikerül
A mesternek. Mikor meghozza őket,
A mintagyűrűt meg nem ismeri
Az apa maga sem. Szólítja vígan,
Örvendve fiait — mindet külön,
Mindet megáldja, mindnek odaad
Egy gyűrűt, s meghal. Szultán, hallod-e?
SZALADIN (*meglepődve elfordul*)

Hallom, hallom! Fejezd be, nosza hát,
A mesédet! Nos?

NÁTHÁN Máris vége van.
Mert ami jön még, kitalálhatod.
Alighogy meghal apjuk, mindenik
Jön gyűrűjével, mind a ház feje
Akarna lenni. Van per, osztozás,
Vádaskodás — de csak nem tudni, melyik
Az igazi — (*Szünet, miközben a szultán fele-
letét várja*) — éppúgy, ahogy mi sem
Tudjuk, melyik vallás az igazi.

SZALADIN

Hogy? Kérdésemre ez talán a válasz?

NÁTHÁN

Bocsáss meg, szultán, hogyha nem merek
A három gyűrű közt választani:
Hisz úgy rendelte épp Atyánk csinálni,
Hogy meg ne különböztethessük őket.

SZALADIN

A gyűrűket! Ne úzz tréfát velem!
Az említett három vallás között
Úgy vélem, van különbség, még ruhára,
Ételre és italra nézve is.

NÁTHÁN

Csak épp alapjaikra nézve nincs.

Nem alapul-e mind szájhagyományként
Vagy írva ránkmaradt történeten?
S az ilyesmit csak egyszerűen el kell
Vak bizodalommal hinnünk — ugye?
S kiben legyen leginkább bizodaljunk,
Kinek higgyünk, ha nem a mieinknek,
Tulajdon véreinknek? Nem azoknak,
Akik gyermekkorunktól szeretettel
Vettek körül, meg nem csaltak soha,
Hanemha úgy inkább javunkra volt?
Atyáimnak kevésbé hogy hihetnék,
Mint te a tiednek? — És viszont.
Kívánhatom tőled, hogy meghazudtold
Őseidet, hogy ellentétbe ne
Kerüljek az enyéimmal? — S viszont.
S a keresztényekkel sincsen különben.

SZAIADIN

(Ez, Istenemre, igazat beszél!
Elnémulok.)

NÁTHÁN De térjünk vissza hát a
Gyűrűkhöz. Szóval mindhárom fiú
Panaszt emelt, vallotta esküvel
A bírónak, hogy atyja adta néki
A gyűrűt — és így is volt csakugyan! —
S hogy megígérte már régebben is
Nemegyszer, hogy rászáll a gyűrű majd.
Ez is való igaz! — Bizonykodott
Mindegyik: apja nem szedhette rá,
S inkább, hogysesem gyanúba fogja őt,
Olyan nagyón jó atyját ily csalárd
Játékkal már inkább vádolja akkor
— bármily örömmel hinné máskülönben
A legjobbat felőlük — két fivérét,
És hajtogatta: meg kell lelnie
Az árulót, és bosszút állni rajta.

SZALADIN

No és a bíró? Hadd hallom, hogyan
Tett a bíró igazságot! Beszélj!

NÁTHÁN

A bíró így szólt: „Ha atyátokat
Elém nem hozzátok tüstént — el innen!
Azt kívánnátok, hogy rejtvényeken
Törjem fejem? Vagy addig álltok itt,
Mig meg nem szólal az igazi gyűrű?
De várjatok csak! Azt mondjátok, az
Igazi gyűrű kedvessé teszi
Isten s ember előtt a viselőjét.
Ez mindent eldönt, hisz a hamisítvány
Nem hathat. Melyiket szereti hát
Legjobban két fivére? Szóljatok!
Hallgattok? Vissza hat csak, kifelé nem
A gyűrű? Mind magát szereti csak
Legjobban? Ó, akkor megcsalt csalók
Vagytok mindhárman! Egyik gyűrű sem
Az igazi. Az igazi gyűrű
Bizonytal elveszett, s a veszteséget
Pótolni készítette ezt a hármat
Az egy helyett atyátok.”

SZALADIN

Nagyszerű!

NÁTHÁN

„No hát — a bíró így folytatta — ha
Ítéletet kértek, nem jó tanácsot:
Mehettek máris! Ám ha jó tanács kell,
Azt adhatok: vegyétek úgy, ahogy van.
Atyjától kapta ki-ki gyűrűjét?
Hát higgye hittél ki-ki: az övé
Az igazi. Atyátok, meglehet,
Egy gyűrű zsarnokságát már tovább
Házában nem tűrhette. S bizonyos,
Hogy mindhárom fiát szerette, s egyként

Szerette, s nem akart elnyomni kettőt,
Hogy egyiknek kedvezzen. Nosza hát!
Kövessétek megvesztegethetetlen,
Gáttalan áradó szeretetét!
Versengve igyekezzen gyűrűje
Varázshatalmát ki-ki megmutatni!
Segítse bűvös erejét szelídség,
Jóra-serénység, szíves béketűrés,
Isten előtt térdet hajtó alázat!
S ha majd a gyűrű varázsereje
Késő fiakban megnyilatkozik,
Pár ezredév multán járuljanak
Majd ők megint e szék elé, mikor
Nálam bölcsőbb bíró ül majd e székben.
S most — szólt a szerény bíró — menjetek!”

SZALADIN

Ó Istenem!

NÁTHÁN Ha úgy érzed talán,
Uram, hogy te vagy az a bölcs bíró,
Akit megígért...

SZALADIN *(hozzárohan, megragadja a kezét, s a jele-
net végéig nem ereszi el)*

Porszem, semmi én?

Ó Istenem!

NÁTHÁN Mi lelt, szultán, mi lelt?

SZALADIN

Náthán, kedves Náthán! Nem telt le még
Bírad évezrede. S nem engem illet
Bírói széke. Menj! De légy barátom!

Quelle:

Gotthold Ephraim Lessing: Bölcs Náthán. Drámai költemény öt felvonásban.

Fordította Lator László. Budapest 1985. S. 85 - 90.